

וְעַבְדֵי כָלֵב עֶקֶב הִיטָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי וְהִבִּיאוּתָיו
אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וַזְרַעוּ יוֹרְשֶׁנָּה: {כ"ד, י"ד}

ועבדי כלב עקב וגו'. צריך לדעת למה לא הזכיר אלא כלב ולא יהושע, גם כוונת אומרו היתה רוח אחרת עמו, גם אומרו וימלא אחרי, גם אומרו והביאותיו בתוספות וא"ו בגזרת הכתוב:

אכן פירוש הכתוב הוא על זה הדרך **ועבדי כלב** וטעם שאני קורא אותו עבדי הוא עקב פירוש שכר אשר היתה רוח אחרת עמו, שהגם שיהושע גם כן לא ניאץ ה' עם המרגלים אף על פי כן זה היה לו סיבה תפלת משה הצילתו מיצר הרע ומכוחותיו שהם המרגלים לבל יטעוהו מה שאין כן כלב שנכנס בגדר סכנת יצר הרע וחברתו הרשעה ותחל רוח רעה לפעמו, והראיה שהלך ונשתטח על קברות האבות, והוא אומרו רוח אחרת עמו ואף על פי כן וימלא אחרי פירוש השלים אחר רצונו יתברך, ודקדק לומר בדרך זה לצד שיש באדם ב' יועצין יועץ רע ויועץ טוב ללכת אחרי ה' והוא השלים ומילא אחרי חלק ה', וזה הוא על דרך אומרים ז"ל (קידושין נ"ט:) מי שבאה עבירה לידו וניצול ממנה נותנין לו שכר כעושה מצוה, וזה אינו ביהושע כי לא היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל כי משה מנעו, ויש כח בתפלת הצדיקים גם לבחינה זו בסוד (שמואל ב' כג) צדיק מושל יראת אלהים והבן. אשר על כן זכה כלב שיקרא עבד ה' כמשה רבינו עליו השלום:

והוסיף עוד לומר מלבד המעלה הנזכר עוד והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה פירוש להתפלל על עצמו, וכאן רמז התעצמותו עד שמילא אחרי ה', וכוונת הטבה זו היא שלא בלבד שלא נכנס בגדר הגזירה אלא הבטיחו בחיים, שהגם שהיה בן ארבעים שנה אז וגזר ה' שישבו ארבעים שנה במדבר הבטיחו שיחיה עד בואו שמה, והוא אומרו והביאותיו הרי הובטח בחייו ארבעים שנה מה שלא נעשה לשום צדיק בעולם:

ואולי כי לזה הקדים לקרותו עבדו לומר שהגם שיודיעהו הבטחת החיים ארבעים שנה לא יזור אחור מעבודת ה' לצד שארך יום קיצו, וכבר פירשתי (נפחץ ס' ע"ג) במעשה חזקיה שהוסיף לו ה' ט"ו שנה שנשאלתי ישוב מאמרם ז"ל שהשיב ה' לדוד כששאל ממנו הודיעני ה' קצי ומדת ימי וגו' ואמר לו גזירה היא מלפני שאין מודיעין לו לאדם קיצו וכו' עד כאן. ולמה הודיע ה' לחזקיה, והשבתי כי דוקא קץ שהאדם מביא עמו החרוץ דכתיב (איוב י"ג) אם חרוצים ימיו אבל תוספות ימים לא נכלל בכלל גזירה זו, וחפץ ה' להודיע על דרך אומרים בגמרא (סנהדרין ע"ג) בפסוק לדעת כי אני ה' מקדשכם שהנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, לזה מודיע ה' חסדו

כשמוסיף ימים על ימי אדם, והוא מאמר והביאותיו וגו', וכן תמצא שאמר הכתוב ביהושע סימן י"ד ויאמר אליו כלב וגו' ועתה הנה החיה ה' אותי כאשר דבר והם דברינו עצמם. ואמר עוד וזרעו יורישנה לומר כי עשה ה' חסד זה גם לזרעו:

עוד יתבאר הכתוב על זה הדרך עקב אשר עשה ב' דברים טובים, א' היתה רוח אחרת עמו פירוש שלא הלך אחר עצת המרגלים, והב' וימלא אחרי שהשתיק העם וסתר דברי המרגלים, ושתיים שלם לו ה', אחד והביאותיו וגו', ב' יורישנה, וטעם שלא הזכיר יהושע, לצד שהוא זכה מצד תפלת משה ולא הוצרך להתעצם מכחו:

מורינו הגה"צ שליט"א אמר:

כדאי ללמוד ביישוב הדעת,
כך נסתכל במבט אחר על הציצית כל יום,
נוכל להבין מהו ציצית, נוכל להבין מהו וזכרתם את כל מצוות ד', מהו ולא תתורו, מהו אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, ולמעשה - מבט אחר על כל מצות ציצית כמו"כ שני הפסוקים הנ"ל קשורים אחד לשני, מי שילמד את זה בעיון, יבין ששני הפסוקים הם ענין של עבדות.

וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: {ט"ו, ל"ט}

וכים לכם לציצית. אין ידוע מכוון מאמר זה שיהיה לציצית, ולדברי התוספות שכתבו במסכת מנחות דף מ"ג בדברי רבי מאיר שאמר שם וזה לשונו גדול עונשו של לבן מעונשו של תכלת, משל למלך שאמר לב' עבדיו לאחד אמר הביא לי חותם של טיט ולאחד אמר הביא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהם עונשו מרובה וכו', כתבו התוספות מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכך עושים לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי ה' כדאיתא במסכת שבת (נ"ג:) כבלא דעבדא תנן עד כאן, ירצה במאמר והיה לכם לציצית לצד שהם עבדים לה' והעבד עושה כבלא יהיה לכם סימן זה לכבלא דעבדא, ואמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' פירוש כשיביטו בסימן עבדותם יתנו לב שאינם בני חורין לעשות כחפצם במאכלם במלבושם בדיבורם ובכל מעשיהם כעבד שאימת רבו עליו ולעמוד בשעה שהאדון מצוה לעמוד ולעשות כל מלאכות אשר צוה ה' לעשות, ואמר ולא תתורו וגו' פירוש לצד שהנגלה הוא דבר שהעין חפצה וחושקת בו, ומצות המלך היא ציווי עשות הפך

באר ה"אור החיים הקדוש"

פרשת שלח פ"ה

גם לרמוז כי הרחמים נמשכים מבחינה הנרמזת בדג בסוד
עינא פקחא כידוע לרואים באור החיים:

אם נשאר זמן אפשר ללמוד גם את זה:

ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד נִשְׂא עֹון וּפֶשַׁע וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֹון
אַבּוֹת עַל בְּנִים עַל שְׁלֵשִׁים וְעַל רַבְעִים: {י"ד, י"ה}.

ס' אֶרֶךְ אַפַּיִם. צריך לדעת למה לא אמר לפניו כל הי"ג
מדות הנאמרים בפרשת כי תשא, ויתבאר על פי דבריהם
ז"ל בראש השנה פרק א' דף י"ז וזה לשונם ה' ה' אני
הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם
ויעשה תשובה עד כאן. ובפרשת תשא (שמות לו) כתבתי
דברי הרא"ש ז"ל בזה ומה שעלה בידי בפירוש הענין, הא
למדת שמדת רחמים הראשונה הוא קודם שיחטא, לזה
כאן שהיה צריך משה למדה שאחר החטא לזה לא אמר
אלא ה' פעם אחת:

ולהר"ן גאון שהביאו דבריו התוספות (כ"ט ז'): והרא"ש
שה' ראשון אינו מחשבון המדות אלא מודיע מי הוא
הקורא, כפי זה יש טעם נכון למה לא אמר משה כאן
אלא פעם אחת ה', אלא דקשה איך יחלוק הר"ן על דברי
רבותינו:

ואפשר לפרש הדברים לפי דברי הר"ן כי מה שאמרו
קודם שיחטא ואחר שיחטא פירוש שה' רחמן אפילו
אחר שיחטא האדם כמו שהיה רחמן קודם שיחטא ואין
חידוש לרחמים אלא אחר החטא, וכפי זה אין קושי
הרא"ש שהקשה קודם החטא למה צריך לרחמים כי כפי
האמת כן הוא, גם דילג ג' מדות אל, רחום, וחנון, לצד
שג' מדות אלו צריכים להם מי שחסר הצלה מצרה או
מי שחסר טוב או מי שנתון במכאובים ועתה לא הוצרך
בתפלה למדות אלו, והתחיל מארץ אפים להאריך אפו גם
לרשעים, וכדבריהם ז"ל שאמרו (ספדקין פ"א). כשעלה משה
למרום מצאו להקדוש ברוך הוא שהיה כותב ארץ אפים
וגו' יעיוין שם דבריהם, הרי כי לארץ אפים קרא, גם אמר
רב חסד להטות משפטם כאומרם ז"ל (כ"ט טז) רב חסד
מטה כלפי חסד, ולא הזכיר אמת ולא נוצר חסד לאלפים
כי אינו צריך למדות אלו על מה שלפנינו, והזכיר נושא
עון ופשע כי להם צריך, ולא הזכיר וחסאה שלא היו אז
שוגגין אלא מזידין, והזכיר כל שאר המדות לצד שהם
מדות שנוגעות למה שלפנינו:

הרצון הטבעי ושנוא הערב המורגש, ומן הנמנע שיעמוד
בדבר אלא בהערת סימן עבדותו הוא יכופהו להפך אשר
עינו ולבו שם יחפוץ:

ואמר למען תזכרו ועשיתם, יתבאר על דרך אומרם ז"ל
(מנחות מד.) מעשה באדם אחד וכו' כיון שעלה וכו' טפחו לו
ציציותיו על פניו וכו', והוא אומר למען תזכרו פירוש
שהציצית הוא יזכיר אתכם וימנע אתכם מחטא מכל מין
חטא, ולזה דקדק לומר ועשיתם על דרך אומרם ז"ל (קידושין
טז.) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה
והעמידה בבאה לידו עבירה ופירש ממנה, ואמר והייתם
קדושים על דרך אומרם ז"ל (ויקרא כז) אין נקרא קדוש אלא
הפורש מן העריות ואמרו אני ה' אלהיכם וגו' פירוש
חיוב העבדות שאני מחייב אתכם לעשות עליו סימן לצד
שהוצאתי אתכם וגו', וכפל לומר פעם ב' אני ה' אלהיכם
הוא חיוב מושכל, ועיין מה שפירשתי בפסוק (סוף פ' כסרי) כי
לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו':

ומעתה באנו להשכיל על דבר אמת אשר צוה ה' במצוה
זו שאין לעשות ציצית אלא בכסות בת ד' כנפות ולא בת
ג' ובת ה' כי לצד שהציצית הוא סימן העבדות יצו ה'
שיהיה הסימן גם כן יגיד מי לנו אדון, כי ימצא גם כן דבר
זה במלכי ארץ שכל אחד יעשה מין סימן אחד לעבדיו
וניכר הסימן של כל אחד, וכמו כן גזר ה' שלא נעשה סימן
עבדותנו לה' אלא בטלית בת ד' כנפות לרמוז כי מלכנו
הוא הבורא ארבע קצות העולם ושליט עליה, ולזה בהיות
הטלית בת ג' ובת ה' אבדה הכונה ואין לעשות בה ציצית:

וצוה שיהיו החוטין לבן לרשום סימניו יתברך כי מדותיו
הם מדת הרחמים והטוב הרמזו במין הלבן, גם התכלת
לרמוז על שליטתו בשמים כי התכלת דומה לרקיע, גם
במספר החוטין ד' שהם ח' ירמוז לשמו יתברך שהוא שם
בן ארבע ויחודו בהיכלו הוא בן ח' בסוד השילוב של הוי"ה
ואדנות, גם רשם בדת האל (מנחות טז) לעשות קשר התכלת
עם הלבן להעיר במושכל נעלם כי הלבן הוא סוד החסד
והתכלת הוא סוד הרחמים, והוא סוד בחינת שמים, ומדה
זו מתיחסת ליעקב אבינו שהוא סוד התפארת ואמרו
מביני נסתרי התורה כי מדת התפארת תתאב למדת
החסד שהיא מתיחסת לאברהם, ולזה יקיף התכלת להלבן
כאשר יקיף רוח נשמה כידוע ליודעי חן:

וראיתי להעיר למה לא הכשיר ה' צבע התכלת אלא
מדג עולה מהים ולא משאר דברים שיש להם צבע זה
עצמו, ואולי שהוא מטעם עצמו שזה הוא סודו כאומרם
ז"ל (חולין פט.) ים דומה לרקיע והבן גם להעיר שהרחמים
ימשכו מהתורה הנרמזת ביים,

לעילוי נשמת
הרה"ח ראובן בן הרה"ח ישראל עוזר קליין זצ"ל
נלב"ע בחג השבועות תשע"א